

dragocen spomin. Znanstvene slave si s tem sicer ne bo prislužil, se pa bo - verjetno - vpisal med pomembnejše krajanke, ki bodo naštet v naslednji zgodovini Senožec, ko bo ta nekoč v daljnji prihodnosti znova spisana.

Aleš Gabrič

Bojan Godeša: KIDOR NI Z NAMI, JE PROTI NAM. Slovenski izobraženci med okupatorji, Osvobodilno fronto in protirevolucionarnim taborom. Cankarjeva založba, Ljubljana 1995, 468 strani.

Slovenski intelektualci so bili, tako kot drugje v svetu, pogosto na prepihu države in njenih institucij. Zelo zanimivo pa je seveda obravnavanje inteligence v nenormalnih časih, kamor vojna zagotovo sodi. S to zahtevno problematiko se je v zadnjem času ukvarjal Bojan Godeša. Njegova knjiga je prirejena in delno predelana doktorska disertacija.

Osrednjega dela knjige ni mogoče razumeti, če si ne ogledamo pobliže položaja slovenske inteligence pred drugo svetovno vojno. Tu je mišljen pogled posameznih političnih skupin na družbo kot celoto. Tako je Godeša najprej predstavil slovenske nazorske tabore in izobražence v njih predvsem v tridesetih letih. Trije slovenski nazorski tabori, ki so se izoblikovali že v Avstro-Ogrski, so bili katoliški, liberalni in marksistični. Politično je bil najmočnejši katoliški. Med inteligenco pa njegov vpliv ni bil največji. Tu je prevladoval vpliv liberalcev.

Prihod okupatorjev aprila 1941 je povsem spremenil razmere v Sloveniji. Vsi trije okupatorji so imeli dolgoročen namen uničiti slovenski narod. Poti so bile morda različne, kar pa ne spremeni njegovega negativnega bistva.

Ideološka nasprotja, ki so nastala že pred vojno, so se med vojno še okrepila. Kot piše Godeša, se je položaj povsem spremenil, ko se je v Ljubljanski pokrajini začela državljanska vojna. Takrat se je bilo izobraženstvo pisiljeno odločiti med dvema možnostima, ki sta bili obe domači. Odločiti se je bilo potrebno za sodelovanje z OF ali s protirevolucionarnim taborom. Večina sredinsko usmerjenih intelektualcev se je težko odločala. Težava pa je bila tudi v tem, da ni bilo močnega sredinskega tabora, ki bi jih kako drugače povezal.

Po kapitulaciji Italije se je položaj povsem spremenil. Ljubljansko pokrajino so zasedli Nemci, vendar je bila njihova uprava tu povsem drugačna kot na Štajerskem in Gorenjskem. Pokrajina je dobila neke vrste samoupravo. Tudi OF je delno spremenila svoje delo, saj se je iz prejšnje usmerjenosti predvsem na področje Ljubljanske pokrajine odločila okrepiti delo v drugih pokrajinah. S postavitvijo "oblasti" Leona Rupnika se je okrepil tudi protirevolucionarni tabor.

Za bralce Annales bo zelo zanimivo poglavje o izobražencih na Primorskem. Tam je bil položaj do kapitulacije Italije podoben tistemu na nemškem zasedbenem področju. Položaj na Primorskem je zaznamovala prisotnost Italije na tem prostoru že od konca prve svetovne vojne. Intelligence na Primorskem je bilo malo, saj se je večina od tam izselila že pred drugo vojno. Tisto malo, kar je je bilo, pa so Italijani tako ali drugače nadzorovali. Na Primorskem v glavnem ni bilo podpore protirevoluciji, dejstvo pa je tudi, da je OF tu delovala drugače in s tem ni dajala povodov. Posebno pozornost je avtor namenil tudi Trstu in tržaški inteligenci. Zanimive so tudi vstice, kjer je govor o TIGR-u. Tigrovci so bili stari borci proti italijanskemu fašizmu, z OF pa so imeli določene težave. Specifičen je bil tudi položaj primorske duhovščine, saj je tudi ta čutila predvojne pritiske Italije.

Zadnje poglavje je avtor namenil opisu položaja na Gorenjskem, Štajerskem, Koroškem in v Prekmurju. Kot sam piše, je prikaz položaja na tem območju združil zaradi podobnosti. Vsem znan je seveda nemški okupacijski sistem, ki se je razlikoval od italijanskega. Na večini tega prostora protirevolucionarni tabor ni bil prisoten. Z izjemo Gorenjske po pomladi 1944 je drugod ostalo le pri poskusih. Tako sta bila tod ves čas prisotna le OF in Nemci.

Knjiga je polna podatkov, ki nazorno kažejo razsežnost problematike, ki je brez obilice pregledanega in uporabljenega gradiva ne bi bilo mogoče predstaviti. Morda bi lahko dodali še kakšno fotografijo.

Bojan Balkovec

Aleš Gabrič: SOCIALISTIČNA KULTURNA REVOLUCIJA Slovenska kulturna politika 1953-1962. Cankarjeva založba, Ljubljana 1995, 370 strani

Aleš Gabrič prikazuje zgodovino kulturne politike od leta 1953 do 1962.

Gre za čas med VI. kongresom partije novembra 1952 ter ustavnim zakonom iz leta 1953 in osnutkom ustave iz leta 1962. Avtor je knjigo razdelil na nekaj poglavij, ki so vsebinsko in časovno zamejena. Vsako poglavje ima rdečo nit, ki povezuje sicer različna kulturna vprašanja tistega časa.

Na VI. kongresu partije v Zagrebu 1952 so ukinili agitpropovski aparat. Nastopilo je krajše obdobje "ideološke odjuge". Ideološki nadzor so opravljale komisije pri SZDL. Aprila 1954 je bila ustanovljena komisija za ideološko in vzgojno delo predsedstva SZDL. Vodil jo je Boris Zihertl. Ko je vodstvo partije ugotovilo, da so stvari ušle nadzoru, je sklenilo ustanoviti partijske ideološke komisije na zveznem in republiških nivojih. Slovenska ideo-

loška komisija je bila ustanovljena februarja 1956. Tudi njo je vodil Ziherl. Leta 1953 je bil ustanovljen svet za prosveto in kulturo Slovenije. Ta organ naj bi bil posvetovalni organ vlade, vendar ni imel pomembnejšega vpliva. Pomemben faktor vpliva na kulturo, kasneje smo ga poznali povsod, je bil institut družbenega upravljanja. Z njegovo pomočjo naj bi delegati širše skupnosti poskrbeli za pravilne odločitve v kulturnih in drugih ustanovah.

Ziherl je kot vodilni partijski ideolog v svojih razmišljanjih povečeval delavsko kulturo, ki je nastajala v delavskih društvih. Njen temelj je bil marksistična ideologija in amaterstvo.

Partija je zopet obračunavala z njej neprimerno kulturo. Ukinjali so revije in gledališča. V Sloveniji so se sredi petdesetih let v vodstvu partije začeli pojavljati posamezniki (Boris Kraigher, Stane Kavčič), ki so bili popustljivejši do "vrhunske" in "dekadentne" kulture. Menili so, da ta partije ne ovira, dokler je ne ogroža na oblasti. Tako si na nek način stojita nasproti partijska ideologija z Ziherlom in vladina praksa s Kraigherjem kot predsednikom vlade na čelu. Kot pravi Gabrič, se oba pristopa do kulturnikov v osnovi vseeno nista razlikovala. Oba sta kulturnike omejevala, res pa je, da je bila Kraigherjeva meja širša od Ziherlove. Paradoksalno pa je, da je bilo sredi petdesetih let največ kulturno-političnih afer. Gabrič pravi, da so "spremenjeno ozračje sredi petdesetih let" "kulturni ustvarjalci razumeli drugače kot pragmatiki med politiki." Različni nesporazumi so med drugim vidni v ukinjanju revij in profesionalnih gledališč.

V istem obdobju pa je partija tudi obračunala s "klasično" inteligenco. Ta naj bi imela največ opore na Filozofski fakulteti. To inteligenco naj bi zamenjala tehnična, ki naj bi bila bližja delavskemu razredu. Staro generacijo humanistične inteligence naj bi hkrati zamenjala mlajša, ki je bila vzgojena v marksističnem duhu. Vse to se je dogajalo tudi v času visokošolske reforme, ki ji je nasprotovala zlasti Filozofska fakulteta. Različne afere iz let 1958 in 1959 so tako povezane hkrati s kulturo in Filozofsko fakulteto - ukinjanje Revije 57, ustanovitev Inštituta za sociologijo in Inštituta za zgodovino delavskega gibanja. Univerzitetni predmetnik je bil razširjen s predmetom Temelji družbene vzgoje. O inteligenci naj zapišem citat, ki ga navaja Gabrič, izrekel ga je Edvard Kardelj decembra 1958. "Naša orientacija bi morala biti na to, da bi imeli vedno manj inteligence, ki prihaja iz klasičnih šol, in vedno več take inteligence, ki raste iz prakse, iz tovarn, ali pa vsaj paralelno s praktičnim delom pridobiva svoje širše znanje in kvalifikacije."

Začetek šestdesetih let je prinesel s seboj razprave o gospodarski reformi in pripravljanje nove ustave. Slovenska oblast je nasprotovala centralizmu v kulturi. Tu je računala tudi na pomoč kulturnikov. Problem so bili zvezni skladi za znanost in film, slovenski podnapisi v kinematografih (teh namreč ni bilo). Iz tega časa je

znana polemika Pirjevec-Čosić, kjer je govor o vizijah skupnega življenja in seveda tudi kulture.

Knjigo zaključuje obsežen seznam virov in literature in pregleden register imen. Morda bi bilo branje še zanimivejše, če bi med tekst uvrstili še kakšno sliko.

Bojan Balkovec

BUZETSKI ZBORNIK, knjiga dvadeseta

Več dvadeset godina u Buzetu redovito izlazi godišnjak BUZETSKI ZBORNIK, skraćeno: BZ. Dosljednost potvrđuje i ovogodišnja dvadeseta knjiga. Od prvog broja 1976. godine u BZ obrađuju se teme koje obuhvaćaju područje bivše Općine Buzet, danas Grada Buzeta, Općine Lanišče i dio Općine Opatjaj.

Broj 20/1995. obrađuje teme i s područja Općine Lupoglav, koja osim Lupoglavštine i Boljunštine obuhvaća i dio Čičarije.

Za ovogodišnji dvadeseti broj BZ 25 autora napisalo je 35 priloga. Taj broj BZ uredili su Antun Hek, Božo Jakovljević i Josip Miličević. Glavni i odgovorni urednik je Božo Jakovljević. Izdavač knjige je Katedra Čakavskog sabora Buzet, IKD "Juraj Dobrila" Pazin i Narodno sveučilište "Augustin Vivoda" Buzet.

SUBOTINA 1994, referat je gradonačelnika Borisa Sirotića, napisan u povodu Dana Grada Buzeta. Subotina je za Buzetane već više od jednog stoljeća vrijeme okupljanja, međusobnog druženja, sklapanja novog prijateljstva i novih poslova. Ponovno je postala praznik Grada i NARODNA FEŠTA.

Gradonačelnik se osvrće na organizaciju života u skladu s novim zakonima, posebno na iznalaženje rješenja za izgradnju nove gradske deponije krutog otpada. Spominje planove gradnje vodopskrbnih objekata Sv. Martin - Krbavčići i Ročko Polje - Hum.

Posljednjih godina telefonskom mrežom pokrivena je skoro čitava Bužeština. Preostalo je još da se telefoni uvedu u nekoliko sela Mjesnog odbora Roč, Grado-načelnik u svom referatu spominje i dvije elementarne nepogode: poplavu u listopadu 1992. i sušu ljeti 1994. godine.

Pet naslova u knjizi posvećeno je zborovodnji i skladatelju Slavku Zlatiću, rođenom 1910. godine u Sovinjaku. Prilog za životopis Slavka Zlatića 1910-1993. godine napisao je dr. Petar Strčić.

Slavko Zlatić rodio se u učiteljskoj obitelji 1.6.1910. Gimnaziju je navršio u Kopru, glazbu studirao u Trstu i Zagrebu, gdje je diplomirao. Radio je na državnim i privatnim glazbenim školama u Zagrebu, Sušaku i Puli. Bio je zborovodja niza pjevačkih i drugih zborova, profesor dirigiranja na Muzičkoj akademiji u Zagrebu, urednik glazbenih emisija na Radio Zagrebu, Puli i Kopru,